

Hollán Miklós

A Legfelsőbb Bíróság döntése az Agrobank-ügyben*

Az előny jogtalanságáról államilag támogatott hitelezéssel kapcsolatos vesztegetés esetén

Hivatalos hivatkozás: Legf. Bír.Bf.III.170/1998/5.

Tárgyszavak: korrupció • vesztegetés • az előny jogtalansága • államilag támogatott hitelezés • jogtárgyharmonikus értelmezés • nemzetközi egyezmény szerepe a jogértelmezésnél

Értelmezett jogszabályhelyek: 1978. évi IV. törvény [rég] Btk. 252. §, 290. §

1. Tények
2. Pertörténet
3. Ténymegállapítások és érvelés az ítéletben
 - 3.1 A másodfokon kiegészített tényállás
 - 3.2 Az ítélet érvelése
4. A rendelkező rész és a *ratio decidendi*
5. A döntés kritikája
 - 5.1 Jogirodalmi álláspontok
 - 5.2 Szerzői álláspont
6. A döntés jelentősége és utóélete
 - 6.1 A döntés jelentősége
 - 6.2 A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati végzése
 - 6.3 A 2001. évi CXLI. törvény hatályba lépését követően
 - 6.4 Az új Btk. hatályba lépését követően
 - 6.5 A hitelezéssel kapcsolatos vesztegetés

1. Tények¹

Az 1990-es évek második felének egyik leghíresebb (talán legnagyobb sajtónyilvánosságot kapó) büntetőügye az ún. Agrobank ügy volt.

Kunos Péter I. r. vádlott az Agrobank (a továbbiakban: Bank) vezérigazgatójaként dolgozott. A Bank kedvezőtlen gazdasági helyzetének javítása érdekében Kovács Mihály II. r. vádlottal elhatározták, hogy a Bank jelentősebb mértékben vesz részt az állami vagyon privatizálására felhasználható ún. Egzisztencia-hitel (a továbbiakban: „E”-hitel) folyósításában.

A hitelt kérő ügyféllel az I. r. vádlott általában már az első megbeszélésen közölte, hogy a hitelnyújtásra – egyéb előírt feltételek megléte esetén – csak akkor kerülhet sor, ha a magánosításra kerülő részvények legalább 25 + 1%-át jelképes összegért vagy ellenérték nélkül a futamidő tartamára a Bank által kijelölt cégnek átengedi, és a Bank ennek révén részt vehet a cég irányításában, és fokozott ellenőrzést gyakorolhat felette.

Az I. r. vádlott bizonyos esetekben további előnyöket is kért a hitelt kérő ügyfelektől. Így pl. a Bank által kijelölt céget 16 éven keresztül összesen 151.200.000 forint kamat illette meg, az adóst évente e vagyonrész névértéke 15%-ának megfelelő összegű költségtérítés megfizetése is terhelte, illetve a Bank által kijelölt céget 3,6 millió forint osztalékra osztalékelsőbbség illette meg. Volt olyan szerződés is, amely alapján a hitelt kérő

ügyfél az általa átadott ingatlant visszabérelte, de a kifizetett bérleti díjakat később az ingatlan tulajdonába való visszakerülése esetén sem követelhetette vissza.

Egyes esetekben pedig a Bank olyan forrást is rendelkezésére bocsátott az adósoknak, amivel azok az E-hitel felvételéhez megkívánt (valójában nem létező) önerő fennállását kívánták igazolni.

2. Pertörténet

A rendőrség 1994 novemberében indított büntetőeljárást, majd az ügyészség 1995 májusában emelt vádat 10 rb. vesztegetés címén, míg további 29 rb. vesztegetés és két egyéb gazdasági bűncselekmény (vétség) miatt a vádemelést mellőzték.²

Az első tárgyalást 1996 áprilisára tűzték ki. A Fővárosi Bíróság 1997. június 10. napján kihirdetett Főv. Bír. I.B.309/1995/73. ítéletében (a továbbiakban elsőfokú ítélet) a vádlottakat bűncselekmény (azon belül is a társadalomra veszélyesség) fogalmi elemének hiányában felmentette (118. oldal).

Az elsőfokú ítélet szerint az egyéb kötelezettségeket „nem a bank és az adós, hanem a bank érdekében [...] eljáró harmadik személy és az adós között a hitelszerződésre keletkezett szerződések” tartalmazták, habár az érintett cégek „bizonyítottan” a Bank „szigorú ellenőrzése alatt álltak”. Az elsőfokú ítélet megállapította, hogy „a vagyonrészeket közvetlenül megszerző cégek [...] valamilyen módon kötődtek a tulajdonosok egy részéhez”, azonban az eljárás során egyáltalán nem merült fel adat arra, hogy a terheltek maguknak vagy privát

* Lezárva: 2015. május 1. Készült a szerző által elnyert Bolyai Ösztöndíj (2014–2017) keretében. Az ügyben született döntések rendelkezésre bocsátásáért és a szakmai segítségért köszönettel tartozom Prof. Tóth Mihálynak.

1 Legf. Bír. Bf. III.170/1998/5. 10-11., 13., 15., 16. 17. és 23. o. Ezeket a tényeket lényegében az elsőfokú bíróság is hasonlóan állapította meg (Főv. Bír. I.B.309/1995/73. 16-17., 19., 35., 40., 45., 57., 58–59. oldal), illetve a vádlottak sem vitatták (63. oldal). A másodfokú ítéletben megállapított további tényekre nézve ld. a 3.1. címet.

2 Bócz Endre: „Az AGROBANK-per – más megvilágításban” *Ügyvédlátó* 2009/7–8. 17.

környezetüknek kívánták volna az előnyöket megszerezni. Ezen az elsőfokú bíróság szerint még az sem változtat, hogy „a vagyონrészeket közvetlenül megszerző cégek [...] valamilyen módon kötődtek a tulajdonosok egy részéhez”. E következtetésnél szerepet játszott a cégeknek a Bank felé fennálló elszámolási kötelezettsége, illetve az előnyök biztosítéki jellege (117–118. oldal).

Így viszont a hitelszerződések és azok tartalma a hatályos jogszabályokkal nem ellentétes, mert a Bank érdekében eljáró harmadik személy és az adós között szerződésekre nem a Pit., hanem a Gt. és [rég]i Ptk. rendelkezései irányadók. E két jogszabály viszont olyan tartalmú megállapodások kötését nem tiltja, mint amelyeket a háttérszerződések tartalmaznak (115. oldal).

Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint „formális jogsértés nem történt”, de mégis vizsgálta azt a kérdést is, hogy „a szerződéseket a vádlottak nem olyan célból kívánták-e felhasználni, amely cél megvalósítása [...] sérti, vagy veszélyezteti a jogrendet”. Az elsőfokú bíróság szerint „abban a kérdésben, hogy a [...] szolgáltatások feltűnően aránytalanok-e vagy sem, [...] a polgári bíróság jogosult dönteni” (115. oldal). Az elsőfokú ítélet felveti, hogy vádlottak cselekményének hiányában a „cégek kivásárlásának lehetőségét más pályázók nyerték volna el” (117. oldal), de ehhez nem fűz a büntetőjogi felelősséget érintő következtetést. Az elsőfokú ítélet szerint nem volt jelentősége a felelősség szempontjából annak sem, hogy a Bank irányítása alatt álló Kft.-k nem vállalták át a rájuk eső E-hitel törlesztését (117. oldal).

Az elsőfokú bíróság szerint személyes haszonszerzésre törekvés hiányában a vesztegetés tényállásszerűségét sem lehetett volna megállapítani (119. oldal).³

Az ügy az ügyészség fellebbezése folytán az akkori perrendi szabályok, az 1973. évi I. törvény, a [rég]i Be. már hatályon kívül helyezett 20. § (3) bekezdés b) pontja szerint a Legfelsőbb Bírósághoz került, amelynek Legf. Bír. Bf. III.170/1998/5. számú másodfokú ítéletét a következőkben elemezzük.

3. Ténymegállapítások és érvelés az ítéletben

3.1 A másodfokon kiegészített tényállás

A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet kiegészített, de perjogi értelemben nem eltérő tényállás alapján bírálta felül.⁴ A másodfokú bíróság által kiegészített tényállás alapján a „háttérszerződésekkel megszerzett vagyónrészek ténylegesen a [...] Bank uralma alá kerültek” (5. oldal).

3.2 Az ítélet érvelése

(I) A [rég]i Btk. 252. §-ában meghatározott vesztegetés jogi tárgya „a közélet, ezen belül a gazdasági élet tisztasága, jogszerű működése és az ehhez fűződő közbizalom” (20. oldal).

(II) A vesztegetés tényállásszerűsége szempontjából „nincs jelentősége annak, hogy az elkövető kinek kéri az előnyt, mivel a törvény értelmében bárki, így jogi személy is

címzettje lehet az előnynek, s olyan rendelkezés sincs a törvényben, amelye az elkövető munkáltatóját kizárná ebből a körből” (23. oldal).

(III) A kért juttatások a „szó köznapi értelmében” előnynek számítottak, de a Legfelsőbb Bíróság szerint „részletes elemzést érdemel[t], hogy az I. r. vádlott által kért előnyök a [rég]i Btk. 252. § (1) bekezdésében írt előnynek minősülnek-e. A törvényben [ugyanis] az »előny« szó jelző nélkül szerepel, amiből úgy tűnhet, hogy a szó köznapi értelmében vett minden előny tényállásszerű. A gazdasági élet természetes és jog által is elismert és védett működéséhez tartozik azonban, hogy annak szereplői a saját érdekeik érvényesítésére törekednek, s ennek során a másik féllel szemben számukra előnyös igényt, követelést támasztanak, »előnyt kérnek«. Nyilvánvaló ebből, hogy nem minden »előny« lehet a [rég]i Btk. 252. § szempontjából tényállásszerű” (19-20. oldal).

A másodfokú ítélet szerint a tényállásszerű előnyök körének „az elhatárolás[á]ra jogértelmezés alapján van lehetőség”. Az előny tényállásszerűsége „általában megállapítható akkor, ha az előnynek a passzív alany tevékenységéért nyújtott ellenszolgáltatás jellege van”. Az adott ügy „sajátos annyiban, hogy az előny címezettje a Bank, s a Bank az általa nyújtott hitelezési jogos ellenszolgáltatásokat is igényelhet” s az „nem lehet a vesztegetés szempontjából tényállásszerű [...] Az olyan ellenszolgáltatás-jellegű előny azonban, amely a büntetőjogi szituációtól függetlenül jogellenes, és alkalmas a védett jogi tárgy veszélyeztetésére [...] a vesztegetés szempontjából tényállásszerű” (20. oldal).

(IV) A Legfelsőbb Bíróság által kiegészített tényállás alapján a ténylegesen a Bank uralma alá kerülő előnyök alapvetően a Pit. rendelkezései alapján minősültek jogellenesnek (20. oldal).

Egyrészt „a vádbeli időben a [...] Bank részéről minden 10 %-on felüli tulajdonrész megszerzése a Pit. tilalmába ütközött”, így „jogellenes volt” (22. oldal).⁵

Másrészt az I. r. vádlott különböző pénzüsszegek megfizetésére vonatkozó kérései a Pit. már hatályon kívül helyezett 51. § (4) bekezdésére tekintettel minősültek jogellenesnek (22. oldal),

3 Téves tehát Pokol azon megállapítása, hogy az elsőfokú bíróság a tényállás megvalósulását megállapította volna [Pokol Béla: *Bírói hatalom* (Budapest: Századvég 2003) 96.]. Arra az ettől elkülönülő kérdésre nézve viszont, hogy a Legfelsőbb Bíróság szerint a társadalomra veszélyességet és a tényállásszerűséget milyen sorrendben kellett volna az elsőfokú bíróságnak vizsgálnia lásd 3.2. cím (V) pont.

4 Erre figyelemmel pontatlan Kiss Anna azon megállapítása, hogy a másodfokú elítélésre „a korábbi bíróság által megállapított tényállást alapul véve” [Kiss Anna: „Damoklész Kardja – Bankárpercek Magyarországon” *Ügyvédtvilág* 2009/ 4. 21. illetve „azonos tényállás alapján” [„Damoklész Kardja II. – Bankárpercek Magyarországon” *Ügyvédtvilág* 2009/5. 12. került volna sor. Az első- és másodfokú ítélet eltérő tényállásának kulcsfontosságú szerepe volt egyes minősítési kérdések mikénti megoldásánál. Vö. pl. 3. cím, (IV) pont, illetve 5.2. cím Ad (VI/A) pont.

5 E megállapítások alapját a szavatoló tőkére vonatkozó ténybeli megállapítások és az elkövetéskor hatályos, az ítéletben idézett (akkor hatályos) jogszabályi rendelkezések képezték.

amely szerint „a hitelösszeget és a teljes hiteldíjon túlmenően az ügyfelet a pénzügyi intézménnyel szemben a késedelmi kamatot, illetve a bíróság által megállapított kártérítést kivéve semmilyen más címen nem terhelheti fizetési kötelezettség”.

Sőt mivel a [rég]i Ptk. 200. § (2) bekezdésére tekintettel „a tulajdonszerzés jogtalan volt, a hozadéka irányuló igény nem a tulajdonjogból következő jogosítvány, hanem a kölcsönösszeget és a teljes hiteldíjon túlmenő pénzzolgáltatásra irányuló igény volt, s mint ilyen, ez is a Ptk. 51. § (4) bekezdésébe ütközött” (22–23. oldal).

(V) A másodfokú ítélet szerint az elsőfokú bíróság „nem ismerte fel [...], hogy az előny jogellenessége teszi az előnyt tényállásszerűvé, így bűncselekményt létesítő jelentősége van”. A Legfelsőbb Bíróság erre figyelemmel azt is felrótta az elsőfokú bíróságnak, hogy „nem azzal indokolta meg a bűncselekmény hiányát, hogy a cselekmény az előny jogszerűsége folytán nem tényállásszerű, hanem „a jogellenesség tévesen megállapított hiányát [...] a társadalomra veszélyesség hiányát igazoló tényezőként” vette figyelembe (34. oldal).

A másodfokú ítélet az előny materiális jogtalanságát megalapozó tényezők egy részét ennek alapján a tényállásszerűség körében elemezte (23. oldal). Az elsőfokú ítéletre vagy a védelem érvelésére reagálva azonban a társadalomra veszélyesség körében is megvizsgált olyan tényezőket (27–29. oldal), amelyek az előnyök materiális jogtalanságával is kapcsolatba hozhatók.

Az ügyben számos olyan érdek merült fel, amelynek sérelme (vagy veszélyeztetése) – megfelelő formális jogsértéssel párosulva – megalapozhatta az előny jogtalanságát.

(VI/A) A másodfokú ítélet már nem vizsgálta vagyonrészeket közvetlenül megszerző cégek helyzetét, mivel a kiegészített tényállás alapján a „vagyonrészek ténylegesen a[...]Bank uralma alá kerültek” (5. oldal).

(VI/B) A Legfelsőbb Bíróság által megállapított formális jogsértés lényegében már megalapozta a másodfokú ítéletben megjelölt egyik jogi tárgy (a gazdasági élet jogszerű működésének) sérelmét is. Ha ugyanis „a Bank a jogtalan előnyhöz hozzájutott, a gazdálkodás jogszerű működésének sérelme, amennyiben csak megállapodás történt, annak veszélyeztetése bekövetkezett” (27. oldal). Ettől függetlenül azonban a másodfokú ítélet nem elégedett meg az előny jogtalanságának fenti jogi tárgyon alapuló vizsgálatával, hanem más jogilag védett érdekek sérelmét (veszélyeztetését) is vizsgálta.

(VI/C) A másodfokú ítélet hátrányos következményként arra utal, hogy az osztalék és más fizetési kötelezettségek általi pénzkivonás „megnehezíti az általában nehéz gazdálkodási körülmények között működő cégek gazdálkodását, beruházási lehetőségeit” (27. oldal). Ezen felül a „bűnösséget növelő körülményként” értékelte, hogy „a hitelt igénylők a legtöbbször a Banknak kiszolgáltattott helyzetben voltak, olyan értelemben, hogy gazdasági céljuk elérésére az I. r. vádlott feltételeinek elfogadásán kívül más lehetőségük nem volt”, sőt „egyes esetekben a feltételek elutasítása esetén veszteség érte volna őket” (37. oldal).

(VI/D) A másodfokú ítélet említi, hogy egyes esetekben „más pályázók is voltak” (29. oldal), de ennek a körülménynek nem tulajdonít a vádlottak felelősségét megalapozó jelentőséget.

(VI/E) A másodfokú bíróság jelentőséget tulajdonított annak, hogy amennyiben a hitelt nem fizetik vissza, az „adós a neki szánt állami támogatással a Banknak is vagyont vásárolt” (26. oldal), azaz „a támogatás egy részét a jogalkotó szándékától eltérő célra az Agrobank támogatására vonták el” (28. oldal).

(VI/A-E) A másodfokú ítélet azt is megállapítja, hogy a jogszerű működéshez fűződő érdekhez képest a Bank tulajdonosainak érdeke nem élvezhet elsőbbséget (29. oldal), illetve „a korrupciós cselekményeknél tipikus az, hogy az előny adójának is érdeke fűződik a cselekményhez, így ez a tény a cselekmény jellegén és megítélésén nem változtat” (37. oldal).

(VII) Két vádpontban szereplő cselekménynél „a kért előny azért is jogellenes, mert a hitelígénylő a kormányrendeletben⁶ előírt saját pénzforrással nem rendelkezett, jogszabálysértő volt a hitel folyósítása, így jogellenes az azért kért ellenszolgáltatás is” (23. oldal).

(VIII) A másodfokú ítélet nem hivatkozik nemzetközi egyezményre sem a felelősség megalapozása, sem annak kizárása érdekében.

4. A rendelkező rész és a ratio decidendi

A másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság 1998. április 30. napján meghozott ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta: az I. r. és a II. r. terheltet bűnösnek mondta ki 11 rb., gazdálkodó szervezet önálló intézkedésre jogosult dolgozója által üzletszerűen és bünszövetségben – ebből két esetben kötelességszegéssel – elkövetett vesztegetés büntetében, amelyet a II. r. terhelt bűnsegédként valósított meg. Ennek alapján az I. rendű vádlottat két év, míg II. r. vádlottat másfél év szabadságvesztésre ítélte (az utóbbi esetében a büntetés végrehajtását próbaidőre felfüggesztette).

E döntése a következő megfontolásokon alapult:

aa) A [rég]i Btk. 252. §-ban meghatározott (ún. gazdálkodó szervezettel kapcsolatos) vesztegetés megállapítását a működéssel kapcsolatos előny kérése vagy elfogadása önmagában nem alapozza meg, hanem a cselekmény tényállásszerűségéhez az előny jogtalansága is szükséges.

ab) Az előny jogtalansága akkor is a bűncselekmény tényállási eleme, ha a büntető törvény az előny kifejezést jelző nélkül használja.

b) Az előny akkor jogtalan, ha más (a büntetőjogon kívüli) jogszabályba ütközik és alkalmas a bűncselekmény védett jogi tárgyának veszélyeztetésére. A tényállás által védett jogi tárgy a gazdasági élet jogszerű működése is.

c) A Bank részére a hitelbírálati követelményekhez képest kért többlet-biztosíték vagy kockázati felár általában nem jogtalan, de azzá válik, ha a prudenciális követelményekre vagy az államilag támogatott hitelekre vonatkozó jogszabályok rendelkezésébe ütközik.

6 Ez volt a 28/1991. (II. 21.) Korm. rendelet.

5. A döntés kritikája

5.1 A döntés kritikája a jogirodalomban

Ad (I) A másodfokú ítélettel szemben Wiener A. Imre azon állásponton volt, hogy „a magánszférában büntetendő korrupció [...] a munkáltató érdeke ellen irányul”, hiszen „a tisztességtelen előny a magánszférában azt a bizalmat sérti, amely elengedhetetlen feltétele a tulajdonos és a menedzser, a főnök és a beosztott közötti viszonyoknak”.⁷

Ezzel szemben Berkes György szerint „a védett jogtárgy ilyen leszűkítése indokolatlan. A korrupció a magánszférában nemcsak a munkáltató érdekei ellen irányul, hanem a gazdasági élet olyan szereplőinek érdekeit sérti, akik nem élnek ilyen eszközökkel, s emiatt hátrányba kerülnek a versenytársakkal szemben”.⁸

Ad (III) Wiener A. Imre szerint a tényállás (a működésével kapcsolatos előny önmagában, azaz jelző nélkül való szerepeltetése miatt) „olyan pontatlan [volt], amely szemben áll[t] a határozott törvényalkotás jogállami követelményével”. Szerinte ez a kodifikációs technika „vagy alkalmazhatatlanná teszi a törvényt, vagy a jogalkalmazó kényszerül a törvényi tényállás kiegészítésére, mégpedig nem a kizáró körülmények szintjén, hanem a pozitív elemeinek körében”, ami viszont garanciális szempontból nem fogadható el.⁹

Ezzel szemben Berkes György szerint a másodfokú ítéletben az előny jogtalanságának meghatározása nem bírói jogalkotás, hanem a tényállás értelmezése volt. Mivel ezzel a bíróság szűkítette a tényállás alkalmazási körét, megoldása a jogbiztonság szempontjából elfogadható.¹⁰

Ad (IV) Wiener szerint a tényállást csak olyan jogszabályok tolhatnák ki tartalommal, amelyeket a korrupció megakadályozására alkottak.¹¹ Éppen ezért nem is helyeselte az előny jogtalanságának adott ügyben történő megállapítását, mert a Bank működésének gazdaság-igazgatási feltételeit meghatározó pénzügyi igazgatási normák védelmi célja nem azonos a korrupciós tényállás általa elfogadott jogi tárgyával (a munkáltató érdekével).

Úgy tűnik egyébként, hogy Bócz Endre sem minden normasértést tart alkalmasnak arra, hogy az előny formális jogtalanságát (más, nem büntetőjogi jogszabályba ütközését) megalapozza. Szerinte ugyanis, ha a vádlott az előnyt „a Bank részére kérte, akkor valójában a hitel árát – vagyis a kamatot – növelte, tehát szabályt segett ugyan, de ez nem bűncselekmény”.¹² Azonban ez részéről csak hipotetikus felvetés, mert – a másodfokú ítélettel szemben – úgy vélte, hogy az előnyt a vádlottak nem a Bank részére kérték.¹³ Az előny formális jogtalanságának alapjaként azonban még a Bank részére kért előnyök esetén is felmerülhet azon megfontolás, hogy az egész konstrukció „az E-hitelre vonatkozó korlátozásokat sértette”.¹⁴

Ad (VI) A jogirodalomban is számos olyan körülmény vetődött fel, amely az előny materiális jogtalansága (a jogtárgyat sértő vagy veszélyeztető jellege) kapcsán releváns lehet.

Ad (VI/A) Bócz szerint lényegében az képezi a vádlottak felelősségét megalapozó körülményt, hogy az I. r. vádlott „nem a saját, és nem is a Bank, hanem a Csatorna-szigeteken bejegyzett kereskedelmi [...] társaságok – vagyis kétségtelenül „más”

– részére kérte a hiteligénylőktől [...] az előnyt”. Ezen cégek kapcsán szerinte nem lényegtelen tény az sem, hogy ezeket a Bank tulajdonosainak egy része alapította, illetve az ügyvezető feladatokat az egyik társtulajdonos cégének az alkalmazottai látták el.¹⁵ Végeredményben tehát a kijelölt Kft.-k „nem a Bankhoz tartoztak, hanem közvetlenül a pénzintézet főrésztulajdonosához”.¹⁶ Márpedig „ezzel a Bank által nyújtott kölcsön fedezete értelemszerűen csökkent”,¹⁷ hiszen – amint arra Pokol Béla rámutat – a „Bank az adósok fele, nemfizetésük esetén, ugyanúgy védtelen maradt, mintha nem éltek volna ezzel a – főrésztulajdonos által nyújtott – megoldással”.¹⁸

Ad (VI/C) Bócz utal arra is, hogy az ügyfeleket „szorította a határidő és fenyegette a bántó pénzt elvesztésének réme”,¹⁹ de ezt a kényszerhelyzetet nem értékeli a vádlottak felelősségét megalapozó tényként.

Ad (VI/E) Pokol hangsúlyozza azt az aspektust is, hogy valójában „az állami pénzek negyedét harmadát (esetenként eltérő mértékben) visszajuttatták a [...] főrésztulajdonos által ellenőrzött magáncégekbe”.²⁰

5.2 Szerzői álláspont

Ad (I) Mindenképpen örömdetes, hogy a másodfokú ítélet a korrupciós bűncselekmények jogi tárgyának meghatározásánál a közélet tisztaságánál konkrétabb megfogalmazásra (is) törekedett. A régi Btk. XV. fejezet VII. címében szereplő megnevezés (a közélet tisztasága) ugyanis álláspontom szerint alkalmatlan volt arra, hogy az ilyen és ehhez hasonló nehezebb megítélésű ügyek eldöntésében segítséget nyújtson.²¹

Nem kifogásolható a gazdálkodó szervezet jogszerű működésének (egyik) jogi tárgyként való nevesítése sem, hiszen ezzel a megállapítással sem a tényállás megfogalmazása, sem szabályozástörténete, sem rendszerbeli elhelyezése nem elmenthető. A jogalkalmazó ugyanakkor ebben a körben igen tág keretek között mozoghatott, hiszen az akkor hatályos tényállás

7 WIENER A. Imre: „A büntetőjog forrásairól” *Magyar Jog* 1999/4. 197.

8 BERKES György: „A társadalomra veszélyesség hiányának büntetőjogi értékelése” *Magyar Jog* 1999/12. 731.

9 WIENER (7. lj.) 197.

10 BERKES (8. lj.) 731.

11 WIENER (7. lj.) 198.

12 BÓCZ (2. lj.) 16.

13 Vö. 5.1. cím Ad (VI/A) pont.

14 BÓCZ Endre: *Négy évtized az ügyészségen. Pályám emlékezete* (Budapest: Palas 2010) 453.

15 BÓCZ (2. lj.) 16.

16 POKOL (3. lj.) 95–96.

17 BÓCZ (14. lj.) 448.

18 POKOL (3. lj.) 95–96.

19 BÓCZ (14. lj.) 448.

20 POKOL (3. lj.) 95.

21 HOLLÁN Miklós: *Korrupciós bűncselekmények az új büntetőkodekxben* (Budapest: HVG-Orac 2014) 38.

sem juttatta világosan kifejezésre a jogtárgyra vonatkozó törvényhozói akaratot.²²

Ad (III) Alapvető jelentőségű a másodfokú ítéletben annak elismerése, hogy a gazdálkodással kapcsolatos vesztegetés megállapítását önmagában nem alapozza meg az előny összefüggése a gazdálkodó szervezet működésével. A cselekmény tényállásszerűségéhez ezen felül az előny jogtalansága is szükséges, márpedig akkor is, ha azt a büntető törvény külön nem nevesíti.

A másodfokú ítélet jogértelmezése azonban – Berkes álláspontjával²³ szemben – önmagában attól még nem helyes, hogy azzal a bíróság leszűkítette a tényállás hatókörét. A jogalkalmazó ugyanis csak akkor jogosult a büntetőjogi tényállások hatókörének leszűkítésére, ha ennek során a jogértelmezés határai között marad. Ebben a vonatkozásban különös jelentősége van annak, hogy tevékenysége illeszkedik a bírói gyakorlat, illetve a jogtudomány által elfogadott „értelmezési kánonba” (azaz módszertanilag megindokolható). Ez a követelmény megítélésünk szerint adott esetben teljesült, hiszen a Legfelsőbb Bíróság az előny formális és materiális jogtalanságának megkövetelését összefüggésbe hozta a tényállás általa elismert jogi tárgyával, azaz valójában jogtárgy-harmonikus értelmezést végzett.²⁴

Ad (IV) Az előny formális jogtalanságát – az elsőfokú bírósággal szemben – a másodfokú ítélet megállapította. A két döntés azonban ebben a vonatkozásban nem a jogkérdés különböző megítélésére, hanem az előny címzettjét különféleképpen megjelölő ítéleti tényállásokra²⁵ figyelemmel különbözik.

A másodfokú ítélet nem foglalkozott érdemben azzal, hogy a Bank prudens működésének védelmére hivatott szabályok a vesztegetés kereteit kitöltő normának tekinthetők-e. A Legfelsőbb Bíróságnak azonban a tényállás általa meghatározott jogi tárgyára figyelemmel ezt a kérdést (ha az elméletileg egyébként nagy jelentőségű is) nem kellett külön vizsgálnia. A gazdálkodó szervezet jogszerű működése ugyanis olyan általános szinten megfogalmazott érdek, amely szinte bármelyik gazdaság-igazgatási szabály megsértése esetén sérelmet szenved. Wiener kritikája, amelyben a formális jogtalanságot megalapozó normák közötti szelekciót hiányolta,²⁶ csak akkor lenne jogos, ha a tényállás jogi tárgyaként nem a gazdálkodó szervezet jogszerű működését ismerjük el, hanem (ahogy Wiener is teszi²⁷) csak más érdeke(ke)t.

Az adott ügyben egyébként a formális jogellenességet megalapozó normák más jogtárgyak alapján való szelekciója esetén sem lett volna kizárt a büntetőjogi felelősség megállapítása. Így pl. amennyiben az állami támogatások védelmét ismerjük el a vesztegetés jogi tárgyának, akkor az E-hitel igénylésére vonatkozó szabályok megsértése²⁸ alkalmas a büntetőjogi felelősség megalapozására. Még akkor is, ha ilyen esetben önmagában a prudenciális szabályok megsértése valóban nem tekinthető keretkitöltő normának.

Más jogtárgy elismerése esetén egyébként a másodfokú ítélet *ratio decidendi*-je nem zárja ki, hogy az előny formális jogellenességéhez képest a jogalkalmazó a tényállás által védett más jogi tárgynak biztosítson prioritást. A másodfokú ítélet megközelítése alapján azonban a formális és materiális standard

ütközése esetén az előny formálisan jogtalan marad (hiszen az előny elfogadását tilalmazó jogszabály keretkitöltő normaként való alkalmazásának kizárására nem kerül sor), azonban az előny a materiális komponens hiányára tekintettel nem minősül jogtalanak.

Wiener azon javaslatát²⁹ sem tudjuk elfogadni, hogy a tényállás kereteit csak a korrupció megakadályozására alkotott norma tölthetné ki tartalommal. A korrupció fogalma ugyanis önmagában is nehezen értelmezhető, hiszen alig van olyan kifejezés, „amelyet annyian annyiszor és olyan eltérő értelemben használnak nap mint nap anélkül, hogy jelentésének pontos meghatározására a legcsekélyebb kísérletet is tennék, mint a korrupció”.³⁰ Ezen felül még a korrupció fogalmának tisztázottsága esetén is komoly problémák merülnének fel annak értelmezésénél, hogy egy norma mikor minősül ezen jelenség megakadályozására szolgálónak. Elegendő-e ehhez, ha ezt az elemet a büntetőbíró látja bele az adott (pl. összeférhetetlenségről szóló) jogszabályba vagy az is szükséges, hogy a korrupció elleni fellépés célja a miniszteri indokolásban (vagy más előkészítő anyagban) expliciten szerepeljen.

Ad (VI) A másodfokú ítéletben is megjelent számos olyan érdek, amelyet a konkrét cselekmény a gazdálkodó szervezet jogszerű működésén felül sértett vagy veszélyeztetett. Ezen érdekek egy része a tényállás által védett jogi tárgyként ismerhető el, így annak sérelme is megalapozhatta volna az előny materiális jogtalanságát. Sőt ezen érdekeknek (a megfelelő más formális jogsértésekkel párosulva) akkor is jelentőségük lehetett volna a büntetőjogi felelősség vizsgálatánál, ha a gazdálkodó szervezet jogszerű működésének sérelmét (pl. a tényállás másodfokon tett kiegészítése³¹ hiányában) nem állapítják meg.

Ad (VI/A) A másodfokon kiegészített tényállás³² nem tette lehetővé azon aspektus vizsgálatát, hogy a vádlottak az általuk kijelölt cégeknek biztosított előnnyel bizonyos vagyont a Bank (pontosabban ezen belül a többi tulajdonos) elől vontak el. Márpedig ezen a jogirodalomban (Bócz és Pokol által is³³) felve-

22 HOLLÁN (21. l.) 117.

23 Vö. 5.1. cím Ad (I) pont.

24 A jogtárgy-harmonikus értelmezésről ld. NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. (Budapest: HVG-Orac 2008). 73. illetve SZOMORA Zsolt: „A jogi tárgy funkciói és a jogtárgyharmonikus értelmezés” *Bűnügyi Szemle* 2009/2. 11–17.

25 Vö. 3.1. cím.

26 Vö. 5.1. cím Ad (IV) pont.

27 Vö. 5.1. cím Ad (I) pont.

28 Ld. ennek vonatkozásában Bócz az ügy ismertetése kapcsán tett megállapítását is 5.1. cím Ad (IV) pont.

29 Vö. 5.1. cím Ad (IV) pont.

30 BÓCZ Endre: „Kriminális korrupció a magyar büntetőjogban” in: GOMBÁR Csaba–HANKISS Elemér–LENGYEL László–VOLOSIN Hédi (szerk.): *Íráskor a korrupcióról* (Budapest: Korridor1998.) 1.

31 Vö. 3.1. cím.

32 Vö. 3.1. cím.

33 Vö. 5.1. cím Ad (VI/A) pont.

tett körülmény megállapítása alapján már az elsőfokú ítéletben megállapított tényállás is alapul szolgálhatott volna az elkövetők felelősségének megállapítására.

Ad (VI/C) Álláspontunk szerint az előny jogtalanságának megállapításához önmagában nem lett volna elegendő az ügyfelek kiszolgáltatottsága,³⁴ mivel azok szabadon dönthettek az E-hitel kedvezményes rendszerében való közreműködésről.

Ad (VI/D) A másodfokú ítéletben nem vetődött fel, hogy a vád tárgyává tett előny a gazdasági verseny sérelmére tekintettel is jogtalan lehetett volna (mégpedig nemcsak formális, hanem materiális értelemben is). Ezen aspektus az ügy kapcsán született tanulmányban vetődött fel,³⁵ de nem kapott részletesebb kifejtést.

A tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról szóló az elkövetéskor hatályos 1990. évi LXXXVI. törvény tilalmazta a gazdasági erőfölénnyel való visszaélést (IV. fejezet).³⁶ Ennek körében kimondta, hogy gazdasági erőfölénnyel visszaélésnek minősül „különösen [...] a szerződéses kapcsolatokban indokolatlan, egyoldalú előnyt kikötni vagy hátrányos feltételek elfogadását kikényszeríteni” (20. §).³⁷ A rendelkezés alkalmazásában pedig „gazdasági erőfölényben van különösen [...] az, akinek árúját [szolgáltatását³⁸] máshonnan nem, vagy csak a szakma és az adott áru szempontjából a szokásosnál számottevően kedvezőtlenebb feltételekkel lehet beszerezni” [21. § (1) bekezdés],³⁹ illetve „indokolatlan, egyoldalú előnynek minősül különösen, ha a szerződésben kikötött szolgáltatás és ellenszolgáltatás között feltűnően nagy az értékkülönbség”. Ennek megállapításához pedig „vizsgálni kell a szerződéskötés körülményeit, a szerződés egész tartalmát, a forgalmi viszonyokat, az értékviszonyokat, az ügylet jellegéből fakadó sajátosságokat, valamint a szolgáltatás és ellenszolgáltatás meghatározásának módját” [22. §].

Márpedig adott esetben számos körülmény arra utalt, hogy az E-hitel folyósítása során a Bank gazdasági erőfölényben volt, illetve az általa kért előnyök tekintetében feltűnően nagy az értékkülönbség. Ebben a körben viszont már a gazdasági erőfölénnyel visszaélés fogalmán keresztül tölthetett volna be felelősséget megalapozó funkciót az ügyfelek – a másodfokú ítéletben és a jogirodalomban is kiemelt – kiszolgáltatottsága.⁴⁰ Ehhez hasonlóan – az elsőfokú ítélet álláspontjával szemben – a feltűnően nagy értékkülönbség sem pusztán polgári jogi kérdésként merülhetett volna fel, hanem az előny jogtalanságának megalapozása tekintetében is közvetetten releváns lehetett volna.

Ad (VI/E) A másodfokú ítélet az előny jogtalanságának megalapozásánál is helyesen hangsúlyozza, hogy a támogatás egy részét a jogalkotó szándékától eltérő célra (a Bank vagy a kijelölt cégek támogatására) vonták el. Álláspontunk szerint helyesebb lett volna, ha az adott ügyben ezen körülmény még jelentősebb szerepet kapott volna az előny jogtalanságának megállapításánál. A Bank saját vagyonából adott hitel esetén ugyanis a hitelbírálati követelményekhez képest kért többletbiztosíték vagy akár kockázati felár nem tekinthető olyan körülménynek, amire figyelemmel a kért előnyt jogtalanul minősül. Teljesen más a megítélése azonban annak az esetkörnek, amikor az előny végső soron egy olyan állami támogatás megszerzését

jelenti, amihez sem a Bank, sem az általa kijelölt cégek nem juthattak volna hozzá jogszerűen.

Ad (VII) A másodfokú ítélet a kötelességsszegést csak akkor állapította meg, amikor a hiteligénylő a kormányrendeletben előírt saját pénzforrással nem rendelkezett. Ebből azonban az is következik, hogy a többi vádpontban szereplő vesztegetési cselekmények esetén az I. r. vádlott nem szegte meg a kötelességét. A kérelmezők tehát megfeleltek a Bank közzétett hitelbírálati követelményeinek (illetve legfeljebb ennek ellenkezője nem volt kétséget kizáróan megállapítható). Ellenkező esetben ugyanis a fentiek szerint az ítéletnek azt kellett volna megállapítania, hogy a hitel nyújtása kötelességsszegést jelentett. A vádpontok többségében tehát az előny nem a jogszabályi feltételek (közzétett hitelbírálati követelményeknek) való megfeleléstől való eltekintés ellenszolgáltatása volt, hanem a hitel nyújtásához kapcsolódó (a fentiek szerint több okból is jogtalan) „felár”.

Az előny jogtalanságát és a kötelességsszegést megalapozó tényező lehetett volna, ha az ügyfeleknek valamely jogosultságuk megszerzéséért (egyben a hatalommal rendelkező kötelességének teljesítéséért) korrupciós „felárat” kell fizetniük. Ez a kérdés azonban az adott ügyben nem merült fel, mivel a hitelnyújtás engedélyezése a rendes hitelbírálati követelményeknek való megfelelés esetén sem volt a vádlottak kötelessége. Azt mindkét bíróság – ugyan más kérdések vizsgálata kapcsán, de – egybehangzóan megállapította, hogy a Bank „nem volt köteles a hitelszerződést megkötni akkor sem, ha a folyamodó a kormányrendeltben írt valamennyi feltételnek, így a Bank saját hitelbírálati követelményeinek is megfelelt” (elsőfokú ítélet 116. oldal, másodfokú ítélet 5. oldal). Erre figyelemmel nem került sor feltehetően azon a [rég]i Btk.-ban még szereplő rendelkezés alkalmazására, amely szerint „kötelességsszegés a kötelességnek előny adásához kötött teljesítése” (258/A. § 1. pont).

Ez viszont az ügyfelek érdekeinek büntetőjogi védelme szempontjából lényeges hátrányát is mutatja annak a – más okból ésszerűnek is tekinthető – konstrukciónak, amikor egy államilag támogatott hitel kifizetéséről a végső döntést (még a hitelbírálati követelményeknek való megfelelés esetén is) a Bank hozza meg. Ha ugyanis önmagában csak egy állami támogatás banki kifizetéséről lett volna szó, akkor annak kiutalása iránti intézkedni a vádlottak kötelessége lett volna, a kifizetésért kért előny pedig akkor is jogtalan lett volna, ha azt a Bank számára kérik. Nem véletlenül merült fel az ügy

34 A kiszolgáltatottság szerepére a versenykorlátozás megítélésénél lásd a 5.2. cím Ad (VI/D) pont.

35 Ld. Berkes álláspontját 5.1. cím Ad (I) pont.

36 A hatályos jogban hasonló szabályozás 1996. évi LVII. törvény V. fejezet.

37 A hatályos jogban hasonló szabályozás Tptv. 21. § a) pont.

38 A törvény alkalmazásában pedig az áru kifejezés a szolgáltatást is magában foglalja (1990. évi LXXXVI. törvény 7. §).

39 A hatályos jogban hasonló szabályozás Tptv. 22. § (1) bekezdés, illetve 6/A. § (1) bekezdés.

40 Vö. 3.2. cím (VI/C) pont, illetve 5.1. cím Ad (VI/C) pont.

kapcsán, hogy „ennek a hitelnek a folyósítása nem kereskedelmi banki tevékenység volt”.⁴¹

Ad (VIII) A korrupció elleni ET egyezmény⁴² alapján a részes államoknak az üzleti szférát illetően csak a kötelességszegéssel kapcsolatos vesztegetést kell büntetni rendelniük (8. cikk). Ezen rendelkezésre való hivatkozás azonban nem lett volna alkalmas a vádlottak büntetőjogi felelősségének kizárására. A nemzetközi egyezmény kötelező hatályát ugyanis hazánk még az elbírálás idején sem fogadta el,⁴³ így az akkor hazánk vonatkozásában még nem lépett hatályba,⁴⁴ és annak magyar törvényben való kihirdetésére sem került sor.⁴⁵

Az egyezmény egyébként akkor sem lett volna megfelelő hivatkozási alap a vádlottak büntetőjogi felelősségének kizárására, ha azt hazánk már a cselekmény elkövetésekor törvényben kihirdette volna. Az egyezmény alapján a részes államoknak a magánszektorban működő szervezeteknél az előny elfogadását csak a kötelességszegés célzata esetén kell büntetni rendelniük, míg a vádpontok többségénél az ítéleti tényállás pusztán a működéssel kapcsolatos előnyökre vonatkozik.⁴⁶ Egy hazai büntetőjogi tényállás hatóköre viszont jogértelmezéssel nem szűkíthető le csupán arra tekintettel, hogy annak bizonyos része mögött nem áll nemzetközi szerződés. Abban az esetben különösen nem, ha az értelmezendő tényállás megalkotására az egyezményhez való csatlakozást (sőt a nemzetközi instrumentum megalkotását) megelőzően került sor. A nemzetközi egyezmények ugyanis a büntetendőség körével kapcsolatosan minimum-követelményeket fogalmaznak meg, a részes állam az általa vállalt kötelezettséghez képest minden további nélkül büntetni rendelhet további cselekményeket,⁴⁷ ha az más magasabb rendű normába nem ütközik.

6. A döntés jelentősége és utóélete

6.1 A döntés jelentősége

A másodfokú ítélet meghozatala óta több mint másfél évtized telt el. Erre figyelemmel könnyen felvetődik (így feltétlenül magyarázatot igényel) az a kérdés, hogy miért volt indokolt ezt a döntést górcső alá venni.⁴⁸ Álláspontom szerint azért, mert a Legfelsőbb Bíróság ebben az ügyben – ritka kivételként – érdemben is foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a gazdálkodó szervezettel kapcsolatban kért vagy elfogadott előny milyen feltételekkel minősül jogtalanak. A visszatekintés ezen felül alkalmat adott arra is, hogy megvizsgáljuk a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos korrupció egy speciális (gyakorlatilag ma is igen jelentős) esetkörének – a hitelezéssel kapcsolatos vesztegetésnek – legfontosabb minősítési kérdéseit.⁴⁹

6.2 A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati végzése

A Legfelsőbb Bíróság öttagú tanácsa⁵⁰ 1999 áprilisában felülvizsgálati eljárásban helybenhagyta a másodfokú ítéletet. A Legf. Bír. Bfv. X. 16/1999/6. számú elvi határozatként is közzétett végzés (EH 1999. 81., a továbbiakban felülvizsgálati végzés) elismeri, hogy a büntető rendelkezés alkalmazása szempont-

jából nem minden előny jöhet számításba, de a tényállás szerű előnyök körének körülhatárolásakor a másodfokú ítélethez képest eltérő *ratio decidendi*-t tartalmaz.

A felülvizsgálati végzés indoklásában utalt ugyan a másodfokú ítéletben foglalt „bankjogi” tilalmakra a terheltek felelősségének megalapozásakor (19–20. oldal), de olyan megállapítást is tartalmaz, amely alapjaiban kérdőjelezi meg a formális jogtalanság vizsgálatának szükségességét. Eszerint amennyiben „az üzleti akarat kialakulása [...] a szokásos, gazdasági racionalitásokat tükröző mérlegelés eredménye”, akkor „az elért (gazdasági) előny – jogszerű voltánál fogva – a büntetőjog érdeklődési körén kívül esik, még akkor is, ha a szerződés az adott jogviszonyra vonatkozó jogi rendelkezéseknek nem vagy nem teljesen felel meg” (16. oldal).

A felülvizsgálati végzés szerint a büntetőjogi felelősség megállapításához „az az eset” vezethet, „amikor a gazdálkodó szervezet önálló intézkedésre jogosult dolgozója a munkajogi, gazdasági jogi, polgári jogi, pénzügyi jogi vagy egyéb más jogviszonyba tartozó ténykedésével összefüggően terjeszt elő az érintettel szemben a maga vagy más számára olyan – vagyoni, személyes vagy más természetű előnyt jelentő – igényt, amely az adott jogviszonyba nem tartozik bele, ahhoz nem is kapcsolódik, és ebből következően a gazdasági életben szokásos alku tárgya nem lehet. Ez az előny tehát – függetlenül attól, hogy annak ki a címzettje, és azt milyen célra kívánják fordítani – nem pusztán a gazdasági etika normáit sértő módon tisztességtelen, hanem egyben jogellenes is, ezért annak a kérése a gazdasági élet tisztaságát, a korrekt üzleti kapcsolatokhoz fűződő közbizalmat veszélyezteti, ennél fogva a [rég]i Btk. 252. §-ában írt bűncselekmény tényállásába illik” (16. oldal).

A két döntés különböző megközelítése az Agrobank-ügy megítélése tekintetében azonos eredményre vezetett, de az azokban használt fogalmak hatóköre más ügyekben nyilvánvalóan eltérhet. A másodfokú ítélet alapján ugyanis tényállás-szerű azon előny, amelyik a büntetőjogi szituációtól függetle-

41 Kiss (4. lj.) 21.; Kiss: II. (4. lj.) 11.

42 *Criminal Law Convention on Corruption*, Strasbourg, 27 January 1999, „CETS No.: 173”.

43 A Magyar Köztársaság megerősítéséről szóló okiratának letétbe helyezése az Európa Tanács Főtitkársánál 2000. november 22. napján megtörtént.

44 Az Egyezmény a Magyar Köztársaságra nézve 2002. július 1. napján lépett hatályba.

45 2002. évi XLIX. törvény.

46 Vö. 3.2. cím Ad (VII) pont.

47 WIENER A. Imre: „Büntetőpolitika – büntetőjog (jogszabálytan)” in *Büntetendőség, büntethetőség. Büntetőjogi tanulmányok* (szerk.: WIENER A. Imre). Átdolgozott kiadás. (Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – MTA Állam és Jogtudományi Intézet 1999) 66., 80. lj.

48 Hasonló kérdésfelvetés 2009-ben Kiss (4. lj.) 21.

49 Vö. 6.5. cím.

50 Ha a felülvizsgálati „indítvány a Legfelsőbb Bíróság határozata ellen irányul, a Legfelsőbb Bíróság öttagú tanácsa bírálja el” [rég]i Be. 291/E. § (1) bek.].

nül jogellenes (és így a jogszerű működés veszélyeztetésére alkalmas),⁵¹ míg a felülvizsgálati végzés alapján nem valósítanak meg korrupciós bűncselekményt olyan szerződések sem, amelyek az adott jogviszonyra vonatkozó rendelkezéseknek nem is felelnek meg.

Ha tehát a Kúria valamely ítélkező tanácsa a másodfokú ítélet alapján az igazgatási szabályok megsértésére (és a gazdálkodó szervezet jogszerű működésének védelmére) kívánja az előny jogtalanságának vizsgálatát alapítani, akkor az ügyben jogegységi eljárást kell lefolytatni.⁵² Mégpedig attól függetlenül, hogy a végzést még a Legfelsőbb Bíróság tette közzé elvi bírósági határozatként,⁵³ hiszen az utóbbi „jogutódja az ítélkezési tevékenység tekintetében a Kúria”.⁵⁴

6.3 A 2001. évi CXXI. törvény hatálybalépését követően

A vizsgált határozatok alapjául szolgáló törvényi rendelkezések csak 2002. március 31. napjáig voltak hatályban. Ezt követően a 2001. évi CXXI. törvény a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés tényállásába – a többi korrupciós bűncselekményhez hasonlóan – beiktatta az előny jogtalanságának elemét.⁵⁵ A büntető kollégiumok vezetőinek 2002. május 27-ei álláspontja alapján „nem jelent érdemi eltérést a korábbi jogi helyzettől az, hogy a [törvény] az »előny« helyett a »jogtalan előny« kifejezést használja. A helyes jogértelmezés szerint az előnynek korábban is jogtalannak kellett lennie.”⁵⁶

Az előny jogtalanságát 2002. április 1. napja előtt elvi élel kimondó határozat(ok egyike) éppen a másodfokú ítélet volt. Erre figyelemmel annak *ratio decidendi*-je⁵⁷ a 2002. április 1. napja utáni időszakban sem tekinthető idejétműltnak, sőt éppen sággal kulcsfontosságú volt a [rég] Btk. ezt követően hatályos rendelkezéseinek értelmezésénél.

A másodfokú ítélet és a felülvizsgálati végzés megközelítésének az előző pontban elemzett eltérései még hangsúlyosabban jelentkeznek a [rég] Btk. 2002. április 1. napját követően hatályos rendelkezéseinek alkalmazásánál. A jogtalanságot kifejezetten tartalmazó büntető törvényhez ugyanis közelebb áll a másodfokú ítélet megközelítése, hiszen abban a Legfelsőbb Bíróság e tényállási elem formai és tartalmi meghatározását nyújtja.

6.4 Az új Btk. hatálybalépését követően

A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetés tényállása a 2012. évi C. törvény, az [új] Btk. 291. § (1) bekezdése alapján is a jogtalan előny fogalmára épül. Az [új] Btk. alapján az előny kötelességzegéssel való kapcsolata – a korábbi szabályozással ellentétben – már akkor sem feltétele a büntetőjogi felelősségnek, ha az előnyt a gazdálkodó szervezet részére tevékenysé-

get végző, de önálló intézkedésre nem jogosult személy fogadja el.⁵⁸ Erre figyelemmel a jogtalanság tényállási elemének (és ezzel a másodfokú ítélet megközelítésének) hatályos jogunkban még a korábbiaknál is nagyobb szerepe van a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetésért való büntetőjogi felelősség megállapításánál.

6.5 A hitelezéssel kapcsolatos vesztegetés

A hitelezéssel kapcsolatos vesztegetés esetén az előny jogtalanságának több esetre különíthető el.

a) Jogtalan azon előny, amelyet azért fogadnak el, hogy a jogszabályi feltételeknek vagy a bank hitelbírálati követelményeinek meg nem felelő személy kapjon hitelt.

b) Azon előny is jogtalan, amelyet a hitelbírálati követelményeinek megfelelő ügyféllel szemben a hitel nyújtásáért a bank munkatársa saját maga (hozzátartozója vagy harmadik személy) részére érvényesít.

c) Jogtalan azon előny is, amelynek elfogadása a hitelintézet működésére (prudenciális követelményekre) vagy az állami támogatások nyújtására vonatkozó jogszabályok alapján tilalmazott (vagy azok megkerülésére irányul).

Az előny jogtalanságának megítélése egyes esetkörökben az előny címzettjétől is függ. A banki ügyintéző (vezető tisztségviselő) részéről saját maga vagy hozzátartozója stb. részére elfogadott előny az összes esetkörben jogtalan. A bank saját vagyonából adott hitel esetén a hitelbírálati követelményeken felül kért többlet-biztosíték vagy „kockázati felár” általában nem jogtalan. Ez alól csak az a bank számára kért előny képez kivételt, amelynek az elfogadása a prudenciális követelményekre vagy az állami támogatásokra vonatkozó jogszabályok alapján tilalmazott.

Hollán Miklós tudományos főmunkatárs • MTA TK Jogtudományi Intézete • hollanmiklos@gmail.com

51 Vö. 4. cím.

52 2011. évi CLXI. törvény – [új] Bszi. –32. § (1) bek. b) pont, illetve 33. § (1) bek. b) pont.

53 1997. évi LXVI. törvény – [rég] Bszi. –27. § (2) bek. II. fordulata alapján.

54 Az [új] Bszi. 188. § (1) bek.

55 A [rég] Btk. 251–252. §-át érintően a 2001. évi CXXI. törvény 38–39. §-a.

56 Kollégiumvezetők álláspontja a Btk.-t módosító novella (a 2001. évi CXXI. törvény) egyes rendelkezéseinek alkalmazásával kapcsolatos jogértelmezési kérdésekben (2002. május 27.). *Bíróági Határozatok* 2002/10.

57 Vö. 4. cím.

58 Hollán (21. l.) 109.